

Dr. W. J. ...
Frankens...
GRAVENHAGE

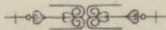
Waar het om gaat in Zuid-Afrika.

EEN WOORD TOT HET NEDERLANDSCHE VOLK

DOOR

DR. J. TE WINKEL,

Hoogleeraar te Amsterdam.

HAARLEM.
DE ERVEN F. BOHN.
1899.

Aan belangstelling in den Zuidafrikaanschen oorlog ontbreekt het onder ons allesbehalve. Oud en jong, van welke partij of richting ook, is er van vervuld. De dagbladen zijn er vol van en meermalen per dag verschijnen er bulletins met oorlogsberichten, die, uit hoe troebele bron ook gevloeid, met brandend verlangen, ja met ongeduld te gemoet worden gezien. Was het eerste nieuws wel in staat ons in verbazing te brengen, het daarop volgende werd steeds meer en meer geruststellend en bemoedigend. Wij konden tevreden zijn, want zooals het ging, moest het ook gaan.

Dagbladen en vlugschriften hebben er als om strijd toe bijgedragen en ook toe kunnen bijdragen, ons publiek op de hoogte te stellen van de zaken, en daarom heb ik, vóór ik mij tot het schrijven van dit vlugschrift nederzette, mij afgevraagd, of het nog wel noodig was ook van mijne zijde hierin een woord mee te spreken. Den doorslag gaf, dat onder de vele goede berichten en juiste voorstellingen toch ook veel is te berde gebracht in den vorm van mededeelingen, beschouwingen, raadgevingen en opwekkingen, wat, ofschoon uitsluitend komende van Boerenvrienden in Nederland, mij zóó onjuist of bekrompen voorkwam, mij zoo krieuwelig maakte of zelfs ergerde, wat mij in één woord zóózeer den indruk gaf, hoe weinigen in Nederland de groote beteekenis van dezen machtigen worstelstrijd in ons Zuidelijk halfrond begrijpen, dat ik mij verplicht rekende, daartegen op te komen.

Ik bedoel nu niet eens dat er van ons land adressen zijn uitgegaan aan de Engelsche koningin, die hier niets vermocht, en aan het Engelsche volk, waarvan maar een zeer klein deel

invloed kan oefenen op den gang van zaken, . . . adressen, waarin onderdanig door ons verzocht werd, dat men die arme Boeren toch sparen mocht, dat men ze toch niet door overmacht zou verpletteren. Die deemoed is reeds door anderen gebrandmerkt als onwaardig, en met die weekhartigheid hebben de Boeren zelf reeds den spot gedreven.

Evenmin heb ik het oog op de angstvallige lafhartigheid, die ons zoo nu en dan nog influistert, dat wij toch vooral moeten oppassen, niet zelf met Engeland in oorlog te komen, en die onze luidruchtige Boerenvrienden afschildert als kleine keffertjes tegenover een grooten bulhond. Immers wanneer een klein volk ernstig en met nadruk spreekt, is dat spreken nog geen keffen. Wanneer wij voor onze overtuiging uitkomen, — waartoe ieder het recht en een Nederlander krachtens zijn verleden zelfs de verplichting heeft — is dat niet meer dan natuurlijk, en doet het niets ter zake, of die overtuiging een ander aangenaam of onaangenaam is. Wat op 's harten grond ligt, behoort naar de keel te wellen en niet door angstvallige vrees teruggehouden te worden. Eene eerlijke overtuiging zal door een eerlijk Engelschman — en die zijn er ook in niet geringen getale — geëerbiedigd worden; en vatten de andere zonen van Albion er vuur op, laat ze gerust boos worden. Het zal vooreerst zoo'n vaart niet loopen, en liep het eens een vaart, welnu, liever alles verliezen, dan het recht van meespreken.

Toch, al hebben die onderdanigheid (in het beste geval als beleefdheidsvorm op te vatten), en die lafhartigheid (desnoods als bedaarde voorzichtigheid te idealiseeren) mij ook geërgerd en bedroefd, daarover beklag ik mij niet nu in de eerste plaats.

Het zijn de beschouwingen van anderen, die niet deemoedig en niet benauwd zijn — en zoo is gelukkig de meerderheid — waarover ik wensch te spreken: niet om ze te bestrijden, want de betrekkelijke waarde er van wil ik niet ontkennen, maar om te verklaren, hoe eenzijdig zij mij ieder op zichzelf toeschijnen en hoe weinig ik ze in overeenstemming vind met de zaak, waar het om gaat

Daar is vooreerst vol verontwaardiging gesproken over het groote onrecht, dat Engeland den Boerenrepublieken aandoet.

Voor zoover zich het rechtsgevoel van ons volk daarin heeft geuit, kon mij dat natuurlijk niet anders dan verheugen. Aan een protest tegen dat onrecht heb ik gaarne meegedaan. Ook heb ik het breedvoerig en overtuigend betoog van Prof. W. VAN DER VLUGT, dat hier door Engeland het recht is geschonden, met belangstelling gelezen... om het logische der bewijsvoering in dit pleidooi voor „Transvaal contra Groot-Brittannië.” 't Is altijd aangenaam te weten, dat ons land mannen oplevert, in staat om helder uiteen te zetten, wat in eenige zaak rechtvaardig is en wat niet; en weldadig doet iedere uiting van rechtsbesef ons aan, al geldt het ook slechts het onrecht van eene andere soort, dan waaraan men gevaar loopt ook zich zelf schuldig te maken. Doch deze rechtsquaestie is hier betrekkelijk eene kleinigheid. Ook al was hier door Engeland in geen enkel opzicht onrecht gepleegd, dan nog zou onze belangstelling in den strijd der Boeren even groot hebben moeten zijn. Door eenzijdig allen nadruk op dat onrecht te leggen verzwakt men de beteekenis van den strijd.

Dat de oorlog iets vreeselijks is, niemand die het ontkent. Dat de Boeren er onder zullen lijden, niemand die het niet betreurt. Zelfs de gesneuvelde en verminkte Engelschen mag men beklagen, uit algemeene menschenliefde. Wie gemeend heeft, dat na het houden der Haagsche Vredesconferentie weldra de gouden eeuw van „Algemeene Vrede op aarde” zou aanbreken, en nu de Engelsche diplomaten voor huichelaars verklaart, omdat zij den oorlog hebben uitgelokt, of de andere mogendheden, omdat zij dien oorlog niet beletten... geeft blijk van ideëele gezindheid, waarover men zich mag verheugen, maar heeft de wreede teleurstelling, waarover hij zich nu beklagt, alleen zichzelf te wijten. Dat deze oorlog gedurende de Vredesconferentie werd voorbereid, is immers een publiek geheim; het niet-toelaten der afgevaardigden van de Republieken op die conferentie kon hem doen verwachten. Verlangend om zich vrij te vechten, konden zij zelf die toelating niet eens ernstig begeeren. Zooals de toestanden nu zijn, kunnen kleine geschillen misschien door arbitrage uit den weg worden geruimd; en wie meent, dat ook hier arbitrage de weg tot bevrediging zou geweest zijn, houdt dus ook

deze quaestie voor een klein geschil. Hij blijft, evenals de jurist met zijn rechtspleidooi, hechten aan het stemrecht der Uitlanders na vijf of zeven jaar, en aan de subtiele interpretatie der conventie van 1884. Zoo maakt hij tot een nietig geschil, wat een strijd is op leven en dood.

En het toppunt van kortzichtigheid bereikt nog wel hij, die meent, dat bij bemiddeling Nederland de aangewezen mogendheid zou zijn, om zich als arbiter aan te bieden. Met onze sympathiebetuigingen aan de Boeren hebben wij niet anders kunnen doen, dan het uitbreken van den oorlog te verhaasten, en op ons aanbod zou Engeland niet anders kunnen antwoorden dan met deze vraag: „zou met zulk een partijdig scheidsrechter de arbitrage niet een bespottelijk onrecht wezen, waarboven het recht van het zwaard nog verre verkieselijk is?”

Wat kunnen wij dan doen voor onze stamgenooten in Zuid Afrika? is er gevraagd. Waren wij niet hunne onder den last der eeuwen gebukte betoudovergrootvaders, waren wij niet de kweekelingen van een overbeschaafd Europa, dan zou het antwoord niet twijfelachtig kunnen zijn. Maar nu kunnen wij alleen helpen met geld. Dagelijks wordt er groote offervaardigheid getoond, en ook daarover zal ieder zich verheugen. Doet men ook al niets positiefs daarmee, het negatieve van het offer is toch ook eene daad, en het is eene betuiging van sympathie tegelijk. Voor velen is het bovendien, voor sommigen in de eerste plaats, eene uiting van medelijdende liefde; want voor dat geld worden geen maximkanonnen gekocht, die toch als oorlogscontrabande verbeurd verklaard zouden worden; zelfs geen stoombooten worden er voor uitgerust, om de ware kriegsberichten over te brengen en de eerste uitvoerige verslagen van de overwinningen der Boeren aan Europa in handen te geven. Er wordt gedaan waaraan de meest teergevoelige kan meedoen: er worden wondhealers, verplegers en verpleegsters met hunne benooidigheden uitgerust, om op het slagveld en in de hospitalen verzachting en genezing aan te brengen. Wie zich daarvoor beschikbaar stelde, deed een goed, ja zelfs een flink, een moedig werk; en wie zijn aandeel draagt in de kosten van dat goede werk der barmhartigheid, doet wat hij kan. Maar hij kan daarbij weten, dat de barmhartigheid uit

hare natuur zelf (en tevens om de neutraliteit niet te schenden) ook de gewonde Engelschen niet onverbonden mag laten liggen en niet onverpleegd mag laten. Beseft hij ook, dat er vrij wat meer Engelschen te verplegen zullen zijn, dan Boeren?

Het komt natuurlijk in de verste verte niet in mij op, de offervaardigheid voor de uitzendingen van het Roode Kruis te willen temperen. Men brenge aan, hoe meer hoe beter! Maar wat mij onaangenaam aandoet, dat is de sentimenteele wijze, waarop over de diensten van het Roode Kruis wordt geschreven. Men geeft uit medelijden voor de ongelukkige slachtoffers van den oorlog. Goed! Maar medelijden mag het niet in de eerste plaats zijn, wat zij bij ons opwekken. Meer dan dat, verdienen zij te worden bewonderd, ja, ik zou bijna zeggen, verdienen zij te worden benijd. Niet omdat zij *kunnen* sneuvelen, maar omdat zij *durven* sneuvelen. Wat hun dien moed geeft? Hun idealisme. Zij hebben hun leven veil voor eene idee, de meest grootsche, de meest menschwaardige: de idee der vrijheid en onafhankelijkheid. En ongetwijfeld, wanneer onze Roode-Kruisers in Zuid-Afrika zullen zijn aangekomen, zullen zij te midden van de geestdrift, die zij dáár zullen aantreffen, in denzelfden geest meewerken, en niet slechts uit medelijden en barmhartigheid de wonden genezen, maar ook, en wel vooral, zich beijveren, de gekwetsten zoo spoedig mogelijk aan de gelederen terug te geven, wetend, dat in die gelederen ieder man er één is, ja, in vergelijking tot den Engelschen huursoldaat, tien.

Men protesteere tegen het onrecht en spreke luide zijne sympathie voor de Boeren uit! Ik doe van ganscher harte mee. Men betreure het vergieten van zooveel kostelijk menschenbloed! Ik keur die klachten niet af. Men wekke op tot verzachting van de rampen des oorlogs! Ik heb daarvoor niets anders dan lof. Maar wat men bovenal moet doen, en wat nog al te weinig wordt gedaan . . . men bewondere het grootsche schouwspel, dat Zuid-Afrika ons te zien geeft. Men doordringe zich van het besef, dat daar eene wereldgebeurtenis plaats heeft, zooals men maar zelden het geluk heeft er eene te beleven, en daarbij eene wereldgebeurtenis, die vooral voor ons, Nederlanders, van onberekenbare gevolgen kan zijn.

De strijd in Zuid-Afrika — een strijd op leven en dood — moest komen. De mannen en vrouwen, die de weergalooze energie bezaten, de Kaapkolonie te verlaten en in de onherbergzame Kafferlanden een nieuw vaderland te zoeken, moesten vaders en moeders worden van een heldenvolk. Zij zijn het geworden. De oude kolonisten, uitgetrokken uit de Kaap, zijn opgegroeid tot een zelfstandig volk, zich uitbreidend in getal en aanwassend in kracht. Zooals hun Nederlandsch voorgelacht in den strijd tegen Spanje, hebben zij in den strijd tegen Engelschen en Kaffers de vrijheid gekocht met hun bloed, en de laatste penning van dat bloedgeld wordt nu van hen opgeëischt. Blijmoedig brengen zij hem aan, wetend wat zij er mee in eigendom krijgen. Zullen zij met den prijs ten slotte nog het gekochte goed weer verliezen? Zij zelve denken niet aan de mogelijkheid van zulk een onrecht in eene wereld, die door een rechtvaardig God wordt bestuurd, op wien zij onwankelbaar vertrouwen. Sterk in die overtuiging, zullen zij den strijd nooit opgeven.

En Engeland kon niet rusten vóór het dat volk als volk had uitgeroeid. Eenmaal, in de eerste helft onzer eeuw, met ergerlijke, sentimenteel-schijnheilige tirannie begonnen, moest het op den weg der dwingelandij voortgaan. Hoe de Boeren tot den grooten trek werden genoodzaakt en toch ook weer deswege en jaren achtereen daarna werden mishandeld en tot het uiterste gebracht door de Engelschen, die niet schroomden zelfs de hulp der Kaffers tegen hen in te roepen, is bekend, kan althans bekend zijn. Ten overvloede kan men die sombere en weerzinwekkende „lijdensgeschiedenis van de Hollandsche Kaapbewoners onder Engelsche heerschappij” verhaald vinden in de „ernstige voorstelling en historische herinnering”, waarmee PIET JOUBERT in Augustus, toen er nog eenig uitzicht kon zijn op wijziging in de Engelsche politiek, op het rechtsgevoel van Koningin VICTORIA heeft trachten te werken. Maar ook dit geschrift heeft den oorlog niet kunnen tegenhouden, evenmin als de herinnering aan GLADSTONE's beter inzicht en edeler voorbeeld, evenmin als de weinige stemmen, die ook in Engeland zelf tegen de heerschappij van het onrecht zijn opgegaan. De sentimentaliteit, die zoo dikwijls voor eene

beminnelijke en daarom onschuldige zwakheid wordt aangezien, en die in Engeland nog meer dan elders tot eene volksziekte geworden is, heeft hier hare gewone vruchten: wreede en onrechtvaardige handelingen, opgeleverd; en de bekende fari-zeeënhoogmoed, waardoor de Britten zich zoo gemakkelijk in-beelden, dat niemand zoo braaf is als zij, en dat zij de bevoorrechte beschavers der volken zijn, heeft hen zoodanig verblind, dat zij in het onrecht en de dwingelandij hunner landgenooten nauwelijks iets anders dan rechtvaardig regeeringsbeleid kunnen zien. Zoo werd de dwingelandij in Zuid-Afrika bestendigd en is zij er zoozeer tot eene tweede natuur geworden, dat het voor de Engelsche staatkunde aan de Kaap onmogelijk zou geweest zijn, van karakter te veranderen. Had zij het schijnbaar gedaan, dan zou men toch niet geloofd hebben, dat zij zich ter elfder ure had bekeerd.

Door hun tiranniek optreden gedurende de geheele negentiende eeuw hebben de Britten het grootste deel der Zuid-afrikaansche bevolking van zich vervreemd, en onder die omstandigheden kon Engeland die Boerenrepublieken niet naast zijne eigene kolonies in Zuid-Afrika dulden, want het bestaan van die vrije staten was eene voortdurende bedreiging van zijn eigen gezag. Immers verreweg het grootste deel der in het Kaapland achtergebleven en door de Engelschen bestuurde kolonisten behoort tot hetzelfde ras als de Boeren, ja, is niet alleen in figuurlijken, maar ook in letterlijken zin aan hen vermaagschapt. De Kapenaar is „oom” of „neef” van den Transvaler, „hul spreek ook diezelfde taal!”

Die taal nu is geen wegstervend dialect, wijkend voor het Engelsch der landverhuizers uit Groot-Brittanje, der zoogenaamde uitlanders, der roodbaadjes en koninklijke ambtenaren. Neen, die taal is in de laatste twintig jaar meer en meer de band geworden, die de Boeren van over Vaal- en Oranjerivier blijft verbinden aan hunne in de Kaap achtergebleven bloedverwanten. In die taal ligt hunne eenheid, en daarom hebben zij er voor gepleit, er voor geijverd; zij hebben haar beoefend, haar geleerd in de scholen, haar gemaakt tot het voertuig eener eigene letterkunde. Die taal is de krachtmeter geworden, waardoor de Kaapsche Afrikaners hebben trachten

uit te maken, of zij waren opgewassen tegen de nieuwe aankomelingen uit Engeland, en zij hebben bevonden, dat zij de meerderheid vormden en bleven vormen, ook ondanks den voortgang der immigratie.

Was het Nederlandsch — of het Hooghollandsch, zooals zij het noemen — in de beide Republieken de regeeringstaal, zij hebben ook in de Kaapkolonie aan die taal gelijke rechten met het Engelsch weten te verzekeren. Officiëel werd de Kaapkolonie evenzeer tweetalig, als zij dat inderdaad ook reeds lang was. In het Kaapsche parlement werd evengoed het Nederlandsch als het Engelsch bij de woordvoering toegelaten. Zelfs Engelsche ambtenaren werden zoo gedwongen, die taal aan te leeren. In weinige jaren is die zegepraal behaald en meer en meer nam de invloed der Hollandsche bevolking in het Kaapland toe. Bij de laatste parlamentsverkiezing heeft zij op de partij van RHODES de overwinning bevochten. Zij verkreeg de meerderheid in het parlement: eene geringe meerderheid, 't is waar, maar bestemd om snel toe te nemen. Tot president-minister werd zelfs een Hollandsch-Kapenaar, SCHREINER, gekozen, een man, die wel mee moest met het ras, dat hij vertegenwoordigt, en waarmee huwelijksbanden hem nog vaster hebben verbonden, ook al zou zijne vroegere vriendschap tot RHODES hem anders misschien belet hebben een voorvechter te worden. Zooals het hem is gegaan, gaat het velen. Dat er ook uitzonderingen voorkomen, bewijst niets. Van weinig beteekenis b.v. is het, dat de bekende dichter en voorvechter voor het Afrikaansch-Hollandsch, S. J. DU TOIT, ontrouw geworden aan de zaak van zijn vaderland en zijne vroegere vrienden, zich door de Rhodes-partij heeft laten winnen en zich zelfs niet geschaamd heeft, in geschrifte te verkondigen, dat het recht aan de zijde der Engelschen is en de Boeren een onrechtvaardigen oorlog hebben begonnen. Zelfs in zijn eigen vriendenkring zal dat verontwaardiging hebben gewekt. En mogen er ook anderen wezen, die zijn opgegroeid in ontzag voor het overwicht der Engelschen en daarom vroeger vast geloofden aan Engeland's kans op wereldheerschappij, dat ontzag en die overtuiging moeten ten slotte wijken voor den invloed van bloedverwanten en stamgenooten, wanneer

deze den strijd tegen Englands legerscharen durven aanbinden. Liever, zullen ook zij met koning Radboud zeggen, liever met mijne bloedverwanten in de hel, dan met vreemden in den hemel! Voor twee derden der bevolking van de Kaapkolonie is het voldoende, niet al te zeer aan de meerderheid hunner Transvaalsche en Vrijstaatsche stamgenooten te twifelen, om zich bij hen aan te sluiten, zoodra de gelegenheid daartoe uitlokt.

Dat hebben de Engelschen, door Sir CECIL RHODES, en door hem vooral, voorgelicht, begrepen, en zoo hebben zij alles gedaan om de ontwikkeling der Republieken tegen te houden, de bewoners van Vrijstaat en Transvaal als ruwe, domme boeren in de oogen der menigte verachtelijk te maken, en zelf te imponeeren daar vertoon of schijnvertoon van macht. Van hun standpunt hadden zij ook volkomen gelijk.

In den schatrijk geworden ontginning der diamantvelden, CECIL RHODES, hebben zij hun kloeksten en bekwaamsten leider gevonden. Het is te begrijpen, dat de Engelschen bewonderend tegen hem opzien, dat zij, wel verre van hem na JAMESON's inval te veroordeelen, hem hebben bewierookt en gehuldigd. Zoo iemand, dan zou hij het verdienen onderkoning van Zuid-Afrika te worden, indien Engeland zegevierde. Er is naar mijne meening iets kinderachtigs in, hem te vervloeken als een laaghartigen schelm, een onbeschaamden roover, een onverzadelijken geldwolf, levend van bedrog en kuiperij. En toch is het in dien toon, dat meermalen over hem wordt gesproken. RHODES is der Boeren ergste en gevaarlijkste vijand, maar een vijand, dien zij wel moesten ontzien, omdat hij meer kans dan iemand had, tegen hen opgewassen te zijn.

Gelukkig zijn zij hem totnogtoe de baas gebleven, door bij tijds in te grijpen in zijn werk. Reeds had hij, door LOBENGOELA's Matabelenstam zoo goed als uit te roeien en het te vergeefs protesteerende, machteloze Portugal te berooven, zijn stout ontworpen plan volvoerd, de beide gehate Republieken geheel in te sluiten binnen een' kring van Britsche koloniën, daarmee hare uitbreiding ook naar Noord en West onmogelijk makend en het aantal bedreigde punten aan hare grenzen vermeerderend. Doodknippen wilde hij de Republieken

tusschen Engelsche legers van alle kanten. Maar daarvoor moesten er Engelsche troepen ook naar de Noordgrens van Transvaal kunnen vervoerd. Een spoorweg van Kaapstad naar Dr. JAMESON's kolonies van Salisbury en Boelawayo in Rhodesia, het hartje van Afrika, werd er door RHODES aangelegd. Doch de spoorlijn, waarlangs de gepantserde treinen de troepen veilig door onveilige streken konden heenvoeren, liep langs de grenzen der Republieken. Indien de Boeren er in slaagden, de lijn op te breken (en hoe zij er in slaagden, hebben wij uit de oorlogs berichten gezien), zou Rhodesia, waarin men toch niet voortdurend eene groote troepenmacht kon onderhouden, afgesneden worden. Ook daarin moest worden voorzien.

RHODES wist raad. Nog stouter plan werd door hem beaamd, en zou, ook al had JAMESON's mislukte inval in Transvaal hem voor een oogenblik op den achtergrond geschoven, ongetwijfeld door hem zijn uitgevoerd. Een reuzenspoorweg, zooals die, welke St.-Petersburg aan het uiterste Oosten van Sibië vastknoopt, moest Alexandrië, op Afrika's Noordkust, aan Kaapstad, op Afrika's Zuidpunt, verbinden, met Boelawayo als middelpunt. Wat een wereldmacht als Rusland tot stand bracht, moest voor de concurreerende wereldmacht niet te moeilijk wezen. En langs die lijn zou Engeland zijne troepen binnen weinige dagen van de Middellandsche zee naar de Noordgrens van Transvaal kunnen overvoeren, terwijl snel varende stoomschepen nu nog minstens veertien dagen noodig hebben, om die troepen aan de Zuidpunt van Afrika aan wal te brengen, vanwaar, zonder behulp van den spoorweg, de marsch naar Rhodesia weken duurt. En niet alleen in Engeland had RHODES reeds de machthebbers voor zijn plan gewonnen, ook aan het Duitsche hof schijnt hij met zijne geniale onderneming indruk te hebben gemaakt.

Hoog tijd werd het voor de Boeren, om die grootsche plannen van hun aartsvijand te verijdelen. Gelukkig voor hen zelf zijn zij tot den oorlog gedwongen en blijft het spoorwegplan onuitgevoerd; want eerst dán zullen zij van harte de uitvoering er van kunnen bevorderen, als zij zelf de meesters zijn van Zuid-Afrika en het hun land zal zijn, dat door dien

spoorweg met Europa verbonden wordt. Vóór het zoover is, zullen zij alles in het werk moeten stellen om den bouw van dien spoorweg te verijdelen. Wat RHODES nu reeds vermocht, dwingt eerbied af voor zooveel wilskracht, zooveel geestdrift, zooveel scherpzinnigheid. Men heeft hem meermalen den Napoleon van Zuid-Afrika genoemd en niet zonder recht. De vergelijking zal zelfs tot het einde toe kunnen worden voortgezet: in Kimberley zal ook deze Napoleon zijn Waterloo vinden, en het groote rijk van dezen zal uiteenvallen als dat van zijn' voorganger. Maar evenmin als de eerste de beste philister het recht heeft, zijn enghartig doemvonnis over den Franschen keizer te vellen, past het ons, een' man als RHODES in ons spreken en schrijven te behandelen als een ellendig avonturier.

Zoo zien de Engelschen het in, omdat RHODES hun landsman is en voor hen werkt. Wij, die aan de zijde der Boeren staan en liefst zijne plannen zagen mislukken, zijn daardoor meer geneigd te letten op de schaduwzijde van RHODES' karakter en het weerzinwekkende van de middelen, waarvan hij zich bediende. Wie het doel wil, zegt men, moet ook de middelen willen, en alleen de sterkste kan eerlijk en edelmoedig zijn. RHODES nu heeft een werk ondernomen boven zijne — zeker niet geringe — krachten, want het volk, waarvoor hij werkt en dat hem moet steunen, is in Zuid-Afrika het zwakkere. Vandaar de oneerlijke, onridderlijke middelen, waarvan hij zich heeft moeten bedienen.

Spreek ik hiermee misschien eene te stoute bewering uit? Ik vrees het niet en zal trachten het te bewijzen.

Waarin bestaat de kracht van een volk? Wat zijn de groote machten, die tot heerschappij voeren? Zedelijk overwicht, kennis, goud en staal.

De Boeren nu bezitten op de Engelschen een *zedelijk overwicht*. Men versta mij niet verkeerd. Ik wil geenszins beweren, dat onder de Boeren het begrip van zedelijkheid reiner is dan over het algemeen onder de Engelschen. Zulk een begrip is individueel: daarover kan men tot in het oneindige twisten

met verkettering of subtiele dialectiek. Wat voor zedelijk goed of kwaad te houden zij, moge geenszins onverschillig zijn, kracht alleen gaat hiervan uit, dat men iets voor goed houdt, wat dan ook. Wie twijfelt aan de deugdelijkheid zijner zedelijke beginselen, is verloren, evenals wie twijfelt aan zijne lichaamskracht tegenover een aanval van ruw geweld. En zóó vast moet men er van overtuigd zijn, dat men ze niet alleen in practijk moet willen brengen tegenover anderen, maar ook tegenover zich zelf, ja tegenover zich zelf in de eerste plaats. Heerschappij kunnen voeren over oogenblikkelijke opwellingen, neigingen, hartstochten . . . dat is zedelijk sterk zijn. Gestrenge eischen te stellen aan zich zelf en niet in de allereerste plaats te vragen: wat is aangenaam? maar te vragen: wat is plicht? en dan daarvan geen duimbreed af te wijken, dat is moreel gezond zijn, al ware die plicht ook in de oogen van anderen en voor anderen geen deugd.

Of nu dat plichtsgevoel bij de Boeren wel genoegzaam ontwikkeld is, behoeft men niet te vragen. De rustigheid en blijmoedigheid, waarmee hunne commando's een vermoeienden krijgstoet vol ontberingen en vol levensgevaar zijn gaan ondernemen, zoo dikwijls zij werden opgeroepen, is er een treffend en afdoend bewijs voor. En stelt daartegenover de Engelsche landverhuizers en huursoldaten, zelfs hunne adellijke aanvoerders? Zij komen uit een overbeschaafd Europa, waar juist in onzen tijd het tegenovergestelde van plichtsbetrachting wordt verheerlijkt, waar een verslappend naturalisme wordt bevorderd, dat den mensch als ideaal voorspiegelt, zich zelf uit te leven . . . ja, totdat hij ook geheel en al uitgeleefd is. Geestelijk gevoed met eene litteratuur, waarin iedere passie haren bewierooker vindt en van actie geen sprake meer is, waarin de helden en heldinnen onbewust worden voortgedreven door de spookachtige tooverprikkelers hunner zielstoestanden, in plaats van zich zelf met wilskracht en overtuiging den levensweg af te bakenen, komen die uitlanders en soldaten daar in Zuid-Afrika zonder plichtsgevoel, gedreven door verlangen naar brood en, hebben zij dat, naar carrière en goud, om te leven, liefst weelderig en genotvol. Ook al waren die menschen bekend met de hoogste idealen der zedelijkheid (wat overigens

sterk te betwijfelen valt), dan nog zou die kennis hun tot niets anders dienen dan om er een kleed der huichelarij uit te weven, waaronder zij wegschuilen in hunne zedelijke zwakheid.

Let eens op hetgeen in Johannesburg is gebeurd! Daar woonden duizenden en duizenden van die uitlanders, zóóveel, dat zij in Engeland geacht werden de meerderheid der blanke bevolking van Transvaal uit te maken, en dat er tegenover hen kon gesproken worden van eene Boerenoligarchie; in elk geval zóóveel, dat de Boeren konden vreezen zoodanig niet terstond, dan toch in vervolg van tijd door hen overstemd te zullen worden. Voor hen, heet het, is Engeland in de bres gesprongen. En nauwelijks is de oorlog uitgebroken, waarop men zich had kunnen voorbereiden, of wat doen die duizenden? Zich kloekmoedig meester maken van Johannesburg en vandaar optrekken naar Pretoria, om hunne bevrijders nog vóór te wezen? De arme Johannesburgers laten zich met vrouwen en kinderen in Kafferwagens pakken met het opschrift: „eerste klasse”, en vele hunner zijn blijde, als zij in een’ beestenwagen worden gevoerd over de grenzen van een land, waarin zij veilig zouden geweest zijn, terwijl zij nu op het oorlogsterrein in duizend vreezen moeten verkeerden. Tegenover zulke mannen is het zedelijk overwicht der Boeren in het oog vallend.

De hoogste onrechtvaardigheid zou het zeker zijn, alle bewoners van Groot-Brittanje met deze uitlanders gelijk te stellen. Gelukkig ook in Europa ontbreekt het nog niet te eenemale aan plichtsgevoel en zedelijke kracht; maar hoe weinigen van hen, die daarmee bedeed zijn, zullen dienst nemen in de Engelsche gelederen? Bij hoe weinigen is de beweegreden voor hun dienstnemen, den roem van „Old England” te handhaven? Hoe weinigen zijn er, die om andere redenen soldaat worden, dan omdat zij in den strijd voor het bestaan geene betere levenskans zien? En zelfs de besten, die zich bedroeven over iedere verkleining van Englands macht, en zich vast overtuigd houden van Englands onweerstaanbaarheid, zij gaan toch niet mee ten strijde, omdat zij nog meer er van overtuigd zijn, dat het in hun eigen leven niet de geringste verandering zou

te weeg brengen, al ging Zuid-Afrika op slag voor Engeland verloren. Bij Zuid-Afrika verliezen zij voor het oogenblik niets, de Boeren alles. Geen wonder dus, dat het plichtsgevoel bij de Boeren veel krachtiger moet spreken, dan bij hen, zelfs al stonden zij in moreele kracht met de Boeren gelijk.

Eene tweede macht, die de heerschappij verschaft, is *kennis*. Lang kon Engeland meenen met die macht in Zuid-Afrika te kunnen heerschen en daarin een tegenwicht te bezitten tegen de zich meer en meer openbarende zedelijke kracht der Boeren. Inderdaad zijn ook nu nog de Engelschen de meerderen der Boeren in kennis. De volle omvang der Europeesche wetenschap is in Zuid-Afrika nog niet aangeland. Maar er is sedert de herstelling der Zuid-Afrikaansche Republiek onder het beleid van PAUL KRUGER, REITZ en STEYN geene belasting meer op den vrijen invoer, en wie die kennis aanbrengen worden niet meer met argwanenden blik beschouwd, zooals twintig jaar geleden. Van de Engelschen zelf hebben de Boeren veel geleerd; maar ook een groot aantal Nederlanders is naar de Transvaal gegaan, en niet alleen fortuinzoekers, maar ook menschen met praktische of theoretische kennis. Verscheidenen zijn zelfs opzettelijk in Nederland voor ambten en betrekkingen in de Zuid-Afrikaansche Republiek uitgezocht. Ook daardoor is het mogelijk geworden, dat een tamelijk ongeordend volk in minder dan dertig jaar is omgeschapen in een geordenden staat, die, met wetten en staatsinstellingen voorzien, zich de vruchten der wetenschappelijke beschaving van Europa ook in andere opzichten ten nutte heeft kunnen maken en zelfs in zijne buitenlandsche betrekkingen tegenover de andere staten een goed figuur heeft gemaakt. Veel is er in Transvaal voor het onderwijs gedaan, in de laatste jaren zelfs voor het hooger onderwijs; maar vooral op praktische kennis heeft men zich daar toegelegd. Fabrieken zijn er verzezen, de krachten van stoom, gas en electriciteit, ja van het dynamiet zelfs, zijn er in dienst genomen; spoorwegen zijn er aangelegd, mijnen ontgonnen, en dat alles in overeenstemming met de eischen, die daaraan ook door ingenieurs van beroep en opleiding in Europa gesteld worden, al is ook het meeste van het benooidig materiaal niet in Zuid-Afrika, maar in Europa vervaar-

digd. En ook op krijgsg gebied heeft men van de Europeesche wetenschap partij getrokken. De Boeren hebben Mausergeweren om mee te schieten; zij hebben grof geschut, ook uit Krupp's werkplaats, en een geoefend artilleriecorps: het eenige staand leger. Om Pretoria hebben zij een' krans van forten aangelegd, die hen in staat stelt eene langdurige belegering uit te houden, terwijl ook de intendance behoorlijk is geregeld.

Engeland heeft den kolossalen vooruitgang der nijverheid in zoo korten tijd met verbazing, de inrichting van het krijgswezen met bezorgdheid gadeslagen, en CHAMBERLAIN heeft begrepen, dat, als er ooit kans bestond, de Republieken te veroveren, het nu moest wezen, daar zij binnen weinige jaren onneembaar zouden zijn.

Bovendien, mogen de Transvalers en Vrijstaters — althans het gros van deze — in algemeene kennis en ontwikkeling nu nog bij de Engelschen achterstaan, daar weegt ruimschoots tegen op het gezond verstand, waardoor zij zich onderscheiden, en de degelijke, tot in kleine bijzonderheden nauwkeurige kennis van hun voor krijgsoperaties zoo eigenaardig land, en de groote vertrouwdheid met de zeden en begrippen der naturellen, die zij veel beter in bedwang en gehoorzaamheid weten te houden, dan de Engelschen.

Maar Engeland is rijk ondanks de groote armoede, die er heerscht, en eene bekende spreuk der wereldwijzen is, dat het *geld* de wereld regeert. Dat kennis macht is, staat daar weliswaar tegenover, maar indien kennis en rijkdom gepaard gaan, kan de macht, door beider verbond verkregen, inderdaad onweerstaanbaar worden. In Engeland nu zijn kennis en geld vereenigd te vinden. Vandaar ook zeker bij het groote publiek in Engeland het volle vertrouwen, dat de eindelijke zegepraal aan de Britten zal verblijven. Zoo gerust evenwel waren reeds sinds lang de politieke leiders niet, want zij zagen de Boerenbevolking in korten tijd aanmerkelijk in gegoedheid toenemen en den bij BURGERS' val zoo jammerlijk uitgeputten Transvaalschen schatkist onder KRUGER's beleid weer rijkelijk gevuld. Zonder geld zou het voor het Zuid-Afrikaansche staatsbestuur ook onmogelijk geweest zijn, die groote werken tot stand te brengen, die de laatste jaren hebben zien verrijzen.

Dat er van de diamantvelden door de Vrijstaters geen voordeel van beteekenis meer kon behaald worden, daarvoor hebben de Engelschen wel gezorgd; maar ook de goudvelden werden ontdekt aan Witwatersrand, en van dat oogenblik af hadden de Transvalers geen rust meer. Het gelukte SHEPSTONE, destijds gouverneur van Natal, zich bij verrassing meester te maken van Pretoria, Transvaal te annexeren en zoo de goudmijnen machtig te worden. Maar men weet ook, hoe binnen vier jaren tijds, nog vóór deze mijnen den rijkdom, dien zij inhielden, ten volle hadden geopenbaard, de Boeren in den bijna wonderdadigen strijd bij Majoeba hunne onafhankelijkheid hadden herwonnen en met die onafhankelijkheid ook de goudvelden heroverden.

Sinds dien tijd verrees de goudstad Johannesburg, en al waren het ook inzonderheid uitlanders, die zich met het werk der ontginning bezighielden en er grootendeels de gouden vruchten van inoogstten (eene opbrengst in den laatsten tijd van 150 miljoen gulden 's jaars), de Regeering der Zuid-Afrikaansche Republiek had hare maatregelen genomen, om een goed deel van den ontgraven schat in de staatskas te doen aanlanden. Vandaar dat Johannesburg nu verder het middelpunt werd van de politieke beweging in Zuid-Afrika, het mikpunt der Engelsche veroveringszucht, het jachtrevier der politieke agenten van RHODES. Meester te zijn van den Rand met zijne goudstad zou zijn: heerschen in het land over de Vaal, zoo dacht RHODES, zoo JAMESON er over, en vandaar de brutale inval van 1895, die met zooveel schade en schande voor de Rhodespartij eindigde.

En toch, JAMESON veroordeelen als roover en bandiet, dat kon de Engelsche regeering niet, want dat was hij ook inderdaad niet geweest, al hadden de Boeren het volle recht, hem als zoodanig te beschouwen. Om het goud als goud was het noch RHODES noch JAMESON te doen, schoon het hunne werktuigen, de aandeelhouders der „Chartered Company”, niet onverschillig mocht zijn. Ook dit toch is eene kleingeestige opvatting van velen, dat goud dorst alleen voor de Engelsche staatslieden het groote motief zou geweest zijn, om Transvaal te annexeren. Zelfs een CHAMBERLAIN had ongetwijfeld andere

en betere motieven. Er zelf wat aan te verdienen, was voor hen eene bijzaak en niets meer. Maar goud is macht, en als RHODES niet over zoo groote schatten te beschikken had gehad, zou hij de Napoleon van Zuid-Afrika niet hebben kunnen worden. Alleen een gouden sleutel kon hem de poorten van het Matabelenland ontsluiten, en met dien sleutel hoopte hij ook de poort van den Transvaalschen Vrijburg te openen. Dat onomkoopbaarheid evenmin eene deugd van de Boeren als van hunne Nederlandsche voorvaderen uit de zeventiende eeuw was, had men spoedig begrepen. Maar onze voorvaderen hielden hunne waar op prijs: zij lieten zich ruim betalen en meestal voor waardeloos goed. Zoo slim waren de Boeren ook. In elk geval leverden zij voor geen geld ter wereld wat zij hunne kostbaarste bezitting achtten: hunne onafhankelijkheid, en daarom was het RHODES juist te doen. Zoo kon dan het goud niet dienen, om hen te winnen, alleen om hen te dwingen.

Intusschen werden de Boeren ook rijk op andere wijze. Gaven de Rhodesvrienden hun geld bij handen vol uit, de Boeren leefden eenvoudig en wisten van sparen, ofschoon hunne inkomsten uit den steeds aangroeienden veestapel voortdurend toenamen. Was geld voor de Engelschen eene geweldige macht, de Boeren waren niet zonder daarover te kunnen beschikken, zij waren niet meer de arme trekkers van voorheen.

Nog eene vierde macht noemden wij, die heerschappij verschaff: het *staal*. Dat bezitten de Engelschen in den vorm van maximkanonnen en ander schutgevaarte, meer dan de Boeren. Machtiger dan Engeland's landleger nochtans is zijne vloot, door velen de „onoverwinnelijke vloot” van Europa geacht. Maar de Boerenrepublieken grenzen nergens aan zee, en die vloot zal dus eerst kunnen dienen als er havens moeten geblokkeerd worden van hunne eigene kolonies, die zij daartoe eerst zullen moeten verliezen.

Toch is ook hun landleger niet onbeduidend. Tienduizenden kunnen zij onder de wapens brengen, uit Engeland op te roepen of uit de koloniën in andere werelddeelen te requireren, als dat ten minste zonder gevaar voor de Engelsche „paramountcy” in die andere werelddeelen zelf kan geschieden. En tegenover de Boeren, van wie elk zijn eigen kop heeft,

staat dat Engelsche leger als eene goed gedisciplineerde eenheid, zoo zegt men ten minste, vliegend op den minsten wenk van den opperbevelhebber. Dat de regimenten eene gesloten eenheid vormen, weten wij. Hebben niet een geheel escadron huzaren en een paar bataljons infanterie zich „en bloc” krijgsgevangen laten maken? Overigens zijn niet alle berichten het eens over de strenge krijgstucht in het Engelsche leger.

Maar voor die Engelsche roodrokken, kanonniers en huzaren zijn de Boeren niet bevreesd, en zij behoeven dat ook niet te zijn. Wat zij minder hebben aan grof geschut, vergoeden zij door de voortreffelijke bediening van hunne kanonnen en hunne mikvaardigheid. „Ieder schot bij hen is een eendvogel”, dat geven nu ook de Engelschen zelf toe. Waar de Britsche krijgsminstellingen voetvolk en ruitery in afzonderlijke regimenten splitst, waarvan het eene het andere moet steunen, terwijl bij ontstentenis van één der beide wapens de manoeuvres gebrekkig moeten blijven, daar bestaan de commando's der Boeren alle uit bereden infanterie, zich snel verplaatsend en evengoed in staat de „koppies” te bestormen, als de beste Engelsche „rifle-man”. Zijn de Britsche troepen misschien meer geschikt om in slagorde te strijden, dan de Boeren, deze daarentegen zijn — wat hun op hun terrein het meest te pas komt — de beste tirailleurs ter wereld. Als zij schieten, schieten zij raak, want zij zijn daarin niet gedurende enkele jaren in de schietbaan geoefend: zij leeren het spelende in hunne jeugd, en nooit verliezen zij uit ongewoonte die vaardigheid, omdat die voor hen ook in het dagelijksch leven onmisbaar is, waar zij steeds door Kaffersaanvallen bedreigd worden en voor wilde dieren op hunne hoede moeten zijn. Slecht schieten is voor iederen Boer eene schande, raak-schieten geen verdienste, maar een vereischte. En zij weten het ook, hoe ver zij daarin den Engelschen de baas zijn. Langenek en Schuinshoogte ligt hun nog versch in het geheugen, en Majoeba vergeet het verste nageslacht niet. Ook geen Engelschman verliest daaraan de herinnering.

Zoo weten dan de Boeren, dat zij in staat zijn eene overmacht te overwinnen; zoo weten de Engelsche troepen, dat zij het tegen een klein troepje kunnen verliezen. Vertrouwen

en wankelmoedigheid zijn de kinderen van die wetenschap. Maar bovenal: de Boeren zijn soldaten, ook zonder uniform; hunne eigene woning is het fort, dat zij verdedigen. Strijden zij, dan is het voor vrouw en kroost, voor have en goed, en voor hun recht om onafhankelijk te zijn van vreemde overheersching. En daartegenover hun Engelsche tegenstander? Een burger, die handgeld ontving en een tijdlang zich oefende in parade-exercities; die den soldaat eerst aantrok met den soldatenrok, en in het beste geval door langeren dienst in de koloniën tot een echt soldaat gevormd, maar dan toch altijd alleen dienend voor soldij. Natuurlijk zijn er ook onder hen, die, door eergevoel beziel, moedig standhouden, als het gevaar dreigt; dwaasheid zou het wezen in den Engelschen roodrok alleen een' lafaard te zien. Ter waarschijnlijkste overwinning gevoerd, zullen ook de Engelsche troepen met eere de wapenen dragen; maar op verslagen en doodgeschoten worden achten zij zich toch niet gehuurd. Het zou wel wonder zijn, indien zij evenveel over hadden voor den roem, als de Boer voor de onafhankelijkheid van zijn land. En zij kunnen terugwijken, want achter hen staan niet vrouwen en dochters, die hun de verplichting opleggen, stand te houden of te sneuvelen. Het ligt in den aard der zaak: de overmacht van het staal berust bij de Boeren.

Maar, zegt men, elke Boer moge zijn' man, ja zijn' mannen staan, wie des daags zijn gesneuveld, verrijzen niet weer des nachts als in den Hjadningavig der Noren, om den volgenden morgen den strijd te hervatten, en het aantal der Boeren is beperkt. Wie hunne weerbare mannen op zeventigduizend schat, zal niet ver van de waarheid zijn. Engeland daarentegen is rijk en Groot-Brittanje dicht bevolkt, ook met hongerlijders, wien de sovereigns in de oogen blinken. Telkens, zegt men, zullen de gesneuvelden door versche troepen kunnen worden vervangen. Ja, als dat het geval was! Dan zouden de Engelschen toch ten slotte de sterksten blijken.

Men vergeet daarbij echter nog wel het een en ander. Zelfs de rijkdom der Britten is niet onuitputtelijk en een oorlog op zoo verren afstand is uiterst kostbaar. Ook ligt het goud maar niet voor het grijpen in de staatskas. Het moet

ook dáár gevonden worden door leening of belasting. Den speler, die geen „veine” heeft — en bij het beursspel is „veine” alles — leent men niet graag. Ook zijn er meer arme Engelschen dan rijke, en evenals overal elders betaalt men in Engeland ongaarne hooge belastingen, die drukkend kunnen worden. Doch gesteld, het geld kwam er, en kwam er telkens weer. Ook de arme hecht aan zijn leven. Zou de soldij zulk een toovermiddel zijn, om maar altijd opnieuw mannen te verlokken, de ledige plaatsen in te nemen, die zij gevaar loopen maar al te spoedig op hunne beurt ledig te laten? Wie neemt gaarne dienst onder een gedecimeerden troep?

Bovendien moet op die wijze het gehalte der Engelsche krijgsmacht wel telkens minder worden. De mannen, met wie de Boeren het eerst te strijden hadden, en die zij reeds bijna volkomen hebben overwonnen, waren oude geharde krijgslieden, aan den dienst in Zuid-Afrika gewend. Hunne opvolgers zullen grootendeels nieuwelingen zijn, onverwacht uit hunne rustige garnizoenen bijeengetrommeld. En wat er dan later nog volgen zal, kunnen het anders wezen, dan recruten, die nog met een stroobosje moeten leeren wat rechts en links is, en die voor veertien dagen hun eerste kruit zullen geroken hebben op de schietbaan: huurlingen, voor wie een geweer nog gevaarlijk kinderspeelgoed is. Nieuwe menschen kan Engeland desnoods naar Zuid-Afrika zenden, nieuwe soldaten niet. En nieuwe officieren? Die vallen ook niet als rijpe appelen van den boom, als men maar schudt.

Ook uit de andere Engelsche koloniën zijn nog wel geoefende troepen over te zenden, 't is waar. Maar in Europa is de sympathie voor Engeland in dezen onrechtvaardigen strijd gering, en Frankrijk en Rusland groeien in den triomf der Boeren. Als het toch reeds zwaarlijvige Rusland eens zijne grenzen uitgroeide tot over de landpalen der Britsche koloniën of der Britsche invloedssfeer? Een rijk als het Engelsche, waarin de zon niet ondergaat, gelijk eenmaal de Spaansche monarchie, kan niet al zijne krachten inspannen ter bereiking van één enkel doel, of de reus verliest zijn evenwicht en tuimelt. Dat zullen de Engelsche staatslieden ook zelf wel begrijpen.

Heb ik te veel beweerd, toen ik schreef, dat van de mach-

ten, die zich op het oogenblik in Zuid-Afrika met elkaar meten, de Engelsche de zwakkere is?

Was het dan niet de grootste lichtzinnigheid van CHAMBERLAIN, toen hij de Boeren tartte tot den strijd, wetend dat zij niet ongaarne den toegeworpen handschoen zouden opnemen? Had hij niet liever zijn uiterste best moeten doen, om de uitbarsting te voorkomen? Zijn diplomatiek beleid is er op bedacht geweest, zich reeds dadelijk te kunnen verschuilen achter de oneerlijke verklaring, dat niet hij den strijd heeft gewild, maar dat hij door de Boeren tot den oorlog is gedwongen. Handig genoeg echter is hij niet geweest, want alleen officiëel wordt hij nog geloofd. Reeds nu heeft hij verwijten moeten hooren en bij de eerstvolgende nederlagen zullen zij nog luider klinken. En toch, van den anderen kant weder heeft hij handig gemanoeuvreed, want hij heeft den oorlog gewild en bij eerlijker onderhandeling met de Boeren zou hij zijn volk nooit hebben kunnen bewegen tot eene oorlogsverklaring. Hij heeft de kunst verstaan, ook de oppositie te plaatsen voor een „fait accompli”. Hij heeft nu zijne milioenen voor de eerstvolgende krijgstoerusting; het parlement is nu naar huis gegaan en zal het hem vooreerst niet lastig maken. Later, als er weer geld noodig is en het parlement weer bijeenkomt, zullen de zaken misschien anders voor hem staan; maar nu heeft hij in Engeland zijn spel gewonnen. Alleen heeft zijn beleid hierin gefaald, dat hij den oorlog niet nog veertien dagen heeft kunnen uitstellen.

Daarmee schijnt hij, bij het hooge spel, dat hij speelde, zijne beste kansen te hebben verspeeld, want eenige kans op overwinning had hij inderdaad; althans het behoefde geene verblinding van hem te zijn, dat te gelooven. Het zou al van zeer weinig fierheid en gevoel van eigenwaarde bij den Engelschman getuigen, als hij niet, liever dan zich langzamerhand uit Zuid-Afrika te laten wegdringen, om de oppermacht dáár had willen vechten, en als hij daarbij niet genoeg vertrouwen had bezeten op de weerbaarheid van het Engelsche leger, om eene overwinning althans mogelijk te achten, al zullen ook de bezadigden in Engeland daarop wel niet meer zoo volkomen gerust

zijn, als menig Nederlander nog voor korten tijd te onrechte ongerust was over het lot der Boeren. Het was, nu ja geen zedelijke, maar dan toch een politieke plicht van CHAMBERLAIN, eene laatste krachtige poging aan te wenden om het oppergezag van Engeland in Zuid-Afrika te handhaven, nu nog niet alle kans op welslagen vervlogen scheen. Hij heeft den teerling geworpen, die beslissen moest, of de geschiedenis hem later als een van Englands eerste staatslieden zou vermelden, als den redder van Englands oppermacht als koloniale mogendheid, dan wel, of hij voor goed zou blijven te boek staan als een gewetenloos hazardspeler, het leven van duizenden opoffereend aan eene verloren zaak; en alles wijst er op, dat het laatste het geval zal zijn.

Wij van onzen kant, al stellen wij het ook als tien tegen één, dat de Boeren zullen winnen, durven natuurlijk niet beweren, dat de strijd spoedig beslist zal zijn, ook niet, al denken wij ons het gunstigste geval, dat de Boeren hunne geloften kunnen gestand doen en alle Engelschen in zee drijven. Groot-Brittanje zal meenen, het nu aan zijne eer verplicht te zijn, den oorlog zoo lang mogelijk vol te houden, en waardoor zal er dan een einde aan komen? Op zee schijnen de Engelschen onoverwinnelijk, en hoelang zullen zij hunne overwinnaars van gemeenschap met de overige beschaafde wereld door hunne vloot kunnen afsluiten! Reeds nu is er van bemiddeling gesproken. De president der Vereenigde Staten van Noord-Amerika heeft gehoor gegeven aan een verzoek om zijne bemiddeling aan te bieden, maar nu althans heeft CHAMBERLAIN daar nog geene ooren naar. Er is ook weinig kans, dat de overwinnende mogendheid daarmee genoegen zal nemen vóór het einddoel bereikt is. Mocht Engeland overwinnen, dan zal geene bemiddeling zijne staatslieden bewegen af te zien van het plan om de Boerenrepublieken te annexeren, en deze zelf strijden onder KRUGER's leus: „beter geen leven dan geen vaderland”. En winnen de Boeren, zooals te verwachten is, of bleven de oorlogskansen langen tijd in evenwicht, dan ook zouden de Boeren vermoedelijk niet geneigd zijn, den ouden toestand te herstellen. Nu eenmaal het bloed van velen hunner heeft gevloeid en hun goed recht tot oorlogvoeren door geheel de wereld is gestaafd,

zullen zij de wapens niet licht opsteken, om een' toestand te herstellen, die op den duur onverdraaglijk voor hen was geworden. Immers dagelijks en van alle kanten werden zij door Engeland bedreigd, hetzij met den gouden looper, die bij verrassing de poortdeuren van hun staatsburg zou kunnen openen, hetzij met den verborgen ponjaard, in de hand van een anderen Jameson uit het duister op hun hart gericht. Voortdurende ongerustheid zou voor hen het gevolg van den vrede zijn, want welke waarborgen daartegen zou eenig vredesverdrag hun kunnen geven? Eerst als de Oceaan hun rijk omgrent, zullen zij zich daartegen veilig kunnen achten. Iedere vrede, waarbij Engeland zijn' invloed in Zuid-Afrika blijft behouden, zou voor hen eene bedreiging en daarom niet meer dan een wapenstilstand zijn.

Alleen in één geval zou Engeland spoedig tot vrijverklaring van Zuid-Afrika gedwongen kunnen worden: wanneer namelijk ook zijne koloniën in andere werelddelen werden bedreigd. In de mogelijkheid daarvan wensch ik mij niet te verdiepen. De kronkelwegen der diplomatie aan de verschillende hoven zijn voor den leek onnaspeurbaar, en het zijn tegenwoordig niet meer alleen de vorsten, die den loop der dingen besturen. Overwegingen van allerlei grootheden en kleinheden leggen daarbij haar gewicht in de schaal. Behoeft daarentegen Engeland niet tegelijk met zijne Zuidafrikaansche ook zijne andere koloniën of de voorwaarden voor het behoud van die koloniën te verdedigen, dan kan de strijd hardnekkig en langdurig zijn, veel bloed en tranen kosten, om ten slotte toch bekroond te worden door de stichting van den grooten bondstaat der VEREENIGDE STATEN VAN ZUID-AFRIKA.

Zulk een bondstaat is sinds twintig jaar het ideaal der Zuid-Afrikaners. De stichting van den Afrikanerbond en den Taalbond heeft de gelijkgezinden vereenigd, en door deze is jarenlang aan de verwezenlijking van dat ideaal gearbeid, zij het ook niet openlijk onder die leus. Al wat in de Kaapkolonie lid van die bonden is, wacht slechts op het sein, dat gegeven zal worden door de verovering van het meer Engelsch-

gezinde Natal. Zooals de Engelsche onderdanen in de districten van Vrijburg en Taungs zich bij de Boeren hebben aangesloten, zullen het ook de Kapenaars van het Middel- en het Winterveld, van Cradock en de andere Noordelijke gewesten doen, en het Zuiden zal volgen, misschien, indien de Boeren niet in staat zijn spoedig en overweldigend op te treden, hier en daar (b.v. in het Engelschgezinde Zuid-Oosten) eerst na een korten burgeroorlog. Ook zal menig, overigens Engelschgezind bewoner van het Kaapland het ten slotte nog verkiezen zijn district te helpen vrij verklaren, liever dan het, zooals het nu reeds aan de Engelschen ontrukte Griqua- en Beet-sjoeanenland, door Transvalers en Vrijstaters te laten annexeeën; want bij het inrichten van den grooten statenbond van Zuid Afrika zal de houding der bewoners van de verschillende streken tijdens den bevrijdingsoorlog de latere beteekenis van hun district in den statenbond bepalen. Menig oudonderdaan van Engeland zal dat ook nu reeds begrijpen, ofschoon de zeedistricten, die het minste voor de vrijheid hebben gedaan, door hunne ligging ten langen leste de rijkste vruchten zullen plukken van de onafhankelijkheid van Zuid-Afrika. Gerust in die overtuiging, zullen zij misschien de laatste zijn om zich bij den opstand aan te sluiten, maar eindelijk zal het ook daartoe komen, en het Vereenigd Zuid-Afrika zal de belangrijkste stichting zijn van de twintigste eeuw. Dat is het waar het nu om gaat. Voortgaande zegepraal der Boeren is de groote voorwaarde voor die stichting, die voor de twintigste eeuw de groote wereldgebeurtenis zal worden, zooals de vestiging van het Duitsche keizerrijk het voor de negentiende eeuw is geweest.

Eene wereldgebeurtenis mag dat gerust worden genoemd, want op den toestand der geheele wereld zal eene vestiging als die van een Zuid-Afrikaanschen bondstaat den belangrijkste invloed oefenen. Maar voor geen volk zal zij meer beteekenis hebben, dan voor het onze.

Nog is de band niet verbroken tusschen ons en de Afrikaansche zonen van onze voorvaderen, al dreigden door onze

lauwheid en bekrompenheid ook soms de scheuren er in onherstelbaar te worden. Vijf en twintig jaar lang hadden wij ons al te weinig bekommerd om de over Oranje- en Vaalrivier heengetrokken Boeren. De groote meerderheid van ons volk wist toen niet eens, dat zij bestonden. Eerst President BURGERS heeft — en dat was zeker zijne grootste verdienste — in Europa, en dus ook bij ons, de aandacht op hen gevestigd. Maar de kennismaking der Boeren met eenige naar Zuid-Afrika verhuisde Nederlanders heeft hun juist niet den besten dunk gegeven aangaande de bewoners van het moederland. Te veel in de eerste plaats heeft men zich toen ten koste der Transvalers trachten te bevoordeelen, meenende in alle opzichten ver boven hen te staan en die ingebeelde meerderheid niet onduidelijk uitsprekend. Men dacht hun te slim af te zijn of smaalde op hunne bekrompene godsdienstige en wijsgeerige overtuiging, terwijl men er zelf de oppervlakkigste en voor de Boeren zeker allerongeschiktste wereldbeschouwing voor in de plaats gaf.

Toen de Engelschen in 1877 de Zuid-Afrikaansche Republiek annexeerden en de tijd der ellende aanbrak, verloren zelfs de besten in Nederland den moed en gaf men hier alle hoop op herstel der onafhankelijkheid op, niet beseffende, welk eene kracht er in dat kleine volk school. Wie nog bleven voortgaan hun fortuin te zoeken in Zuid-Afrika, onderscheidden zich in niets van de andere uitlanders, die van Engeland al hun heil verwachtten.

Eerst Majoeba heeft ons wakker geschud, maar de slaap was diep en de groote meerderheid bij ons ontwaakte eerst zeer langzaam. Hoe lang hebben niet nog duizenden, die toch zekere bewondering en liefde hadden voor de Transvaal, schouderophalend beweerd en betoogd, dat er toch niets aan te doen viel, dat Zuid-Afrika verengelscht zou worden, dat het willen handhaven van de Nederlandsche taal in Zuid-Afrika onzin was, want dat men alleen met Engelsch de wereld doorkomt, dat ook de Boeren zelf wel spoedig allen Engelsch zouden spreken! Maar was dat dan eene reden om de verengelsing in de hand te werken?

Hier moeten wij den vinger leggen op de gevaarlijkste

wondeplek onzer Europeesche samenleving: slechts zeer enkelen durven oproeien tegen den stroom, durven pal staan te midden der veranderingen, durven tegenspreken, als er van „tijdgeest” en „macht der omstandigheden” hoog wordt opgegeven, en maken het alzoo mogelijk, dat eene kleine, maar slimme minderheid, die luidkeels haar eigen meening voor „tijdgeest” uitkrijt, ook weet te bewerken, dat het groote woord inderdaad eindigt met eene groote macht te worden. Het moest de natuurlijkste zaak ter wereld zijn, indien er op eene uitdrukking, zooals men dagelijks kan hooren: „ja, er mee ingenomen ben ik wel niet, maar wat zal men er tegen doen, ’t is nu eenmaal de geest des tijds!” geantwoord werd: „is die tijdgeest zoo verkeerd, welnu, dan is het hoog tijd er zich tegen te verzetten”. Dat durven de Boeren nog zeggen. Is het wonder dat zij den Nederlander, die het niet durft, wantrouwen en van hem vreezen dat hij in zijne zwakheid geneigd is, ieder oogenblik over te loopen naar het vijandelijk kamp.

Gelukkig is in de laatste jaren bij verscheidenen in ons land — bij de leden der Nederlandsche Zuid-Afrikaansche Vereeniging vooral — het besef levendig geworden, dat den Boeren eene grootsche toekomst wacht, en zijn er ook bij ons mannen opgestaan, die het flinker vonden in die toekomst te gelooven, dan zich dienaangaande te verdiepen in berekeningen met vele onbekenden. Zoodra van Nederlandschen kant stemmen opgingen, die van geloof in de toekomst der Afrikaners getuigden, en in Zuid-Afrika zelf de Nederlanders meewerkten om de Boeren hun vaderlandslievend doel te doen bereiken, richtte zich de tactiek der Rhodespartij ook tegen die Nederlanders; en in een’ tijd, waarin deze nog alles moesten doen om het vertrouwen der Boeren te herwinnen, viel het aan de agenten van RHODES niet moeielijk, hen verdacht te maken, alsof zij, en niet de andere uitlanders, in Zuid-Afrika de ware fortuinzoekers waren. Van allerlei intriges, gesmeed tegen Nederlanders, die in de Zuid-Afrikaansche Republiek staatsambten bekleedden, waren de vrienden van RHODES de ziel, en dat elk hunner tekortkomingen, hoe gering ook of slechts schijnbaar, breed werd uitgemeten, spreekt van zelf. Toch hebben velen zich op hun post kunnen handhaven door zich

geheel aan de zaak van hun nieuw vaderland te wijden.

Ontegenzegglijk is het vertrouwen in de laatste jaren weer sterk toegenomen en hebben de Boeren zich bereid getoond, het veld der Nederlandsche taal gemeenschappelijk met de Nederlanders te bearbeiten. Al minder en minder dringen zij er op aan, hunne Afrikaansche spreektaal als schrijftaal in te voeren; zoo min mogelijk willen zij zich van ons Nederlandsch verwijderen of liever, zoo veel mogelijk willen zij er weer toe naderen. Als men hen voorloopig nog maar eene vereenvoudigde spelling geeft, zijn zij tevreden.

De kloof tusschen Zuidafrikaansch en Hooghollandsch wordt smaller, en vooral het besef onder de Boeren, dat zij niet uitsluitend Afrikaanders zijn, maar Afrikaansche Hollanders, wordt telkens levendiger. Meer en meer ontwikkelt zich bij hen het bewustzijn, dat ook zij takken zijn van den grooten Nederlandschen stam. Dat bewijst de ingenomenheid, waarmee onder hen de stichting van het — toch van Nederland uitgegaan — „Algemeen Nederlandsch Verbond” is begroet: eene ingenomenheid, veel en veel grooter dan waarop wij in ons eigen land mogen roemen. Vóór de oorlog uitbrak, bracht ieder nummer van „Neerlandia”, het orgaan van dien bond, ons lange naamlijsten van Transvalers, Vrijstaters en Kapenaars, die tot dien bond waren toegetreden. Dat was niet alleen een bewijs voor hunne liefde tot het „Hollandsch”, want daarvan konden zij door toetreding tot hun Taalbond voldoende doen blijken, maar bovendien een bewijs, dat zij zich beschouwen als zonen van een’ volkstam met vele vertakkingen, waarvan het intellect misschien nu nog vooral in Nederland zetelt, maar waarvan de kracht ongetwijfeld vooral in Zuid-Afrika te vinden is.

Het een met het ander nu kan aan dien stam eene heerlijke toekomst verschaffen, als slechts de eenheid van dien stam bewaard blijft. Maar dan ligt de toekomst van dien stam in de eerste plaats dáár, waar de kracht bestaat: in Zuid-Afrika. Daarheen vooral moet ook het Moederland den blik gericht houden, want vandaaruit kan de Nederlandsche stam de macht en den invloed heroveren, die hij voor ruim twee eeuwen heeft bezeten, maar sinds dien heeft verloren. Want, er is

geen twijfel aan, is eenmaal het rijk der Vereenigde Staten van Zuid-Afrika gesticht, dan zal dat uitgestrekte, aan allerlei hulpbronnen zoo rijke land, met eene zoo lange kustlijn en zoo gunstige ligging voor handel met Europa en Azië tevens, in den loop van de volgende eeuw zich tot een even machtig wereldrijk ontwikkelen als de Vereenigde Staten van Noord-Amerika in de negentiende eeuw zijn geworden.

Ook van die machtigste der Amerikaansche Republieken is de grondslag door onze voorvaderen gelegd; maar ongelukkig voor ons is de Amerikaansche vrijheidskamp volstreden in een' tijd, waarin onze eigen Republiek in een' toestand van diep verval verkeerde door weelde en zedenbederf, door klein staatkundig geharrewar, door woordenpraal en sentimentaliteit, door slaafsche navolging van vreemde voorbeelden. Daardoor zijn de beteren onder ons verhinderd anders dan een voorbijgaand en al te onbeduidend aandeel te nemen aan den Amerikaanschen vrijheidskamp, nadat er trouwens eene eeuw lang alles gedaan was om den band, die ons nog bond aan de nazaten der bewoners van Nieuw-Amsterdam te doen verslappen. Waren wij toen niet zoo verfranscht geweest, wie weet wat daar toen nog voor onze taal door ons had kunnen gedaan worden. Nu ging het van Engeland onafhankelijk geworden Amerika voort zich te verengelschen, en het eenige wat wij daar nu kunnen doen, is er de bekendheid van onze taal en litteratuur te helpen bevorderen in kringen, die zich er op verhoovaardigen de afstammelingen te zijn van de vrijheidshelden uit den tachtigjarigen oorlog, de door MOTLEY verheerlijkten.

Ditmaal zijn de omstandigheden ons gunstiger. Overdadige weelde heerscht hier niet; de „steenrijke” Hollander is eene fictie geworden. Daarentegen zijn de zeden in vergelijking van die der vorige eeuw eenvoudiger, eerlijker, natuurlijker geworden. Aan politiek geharrewar over nietigheden onder grootsche leuzen, aan partij- en bent- (bonds-)bemoeiingen ontbreekt het wel niet, maar gelukkig zijn er toch ook groote gedachten, die al die partijen eensgezind kunnen bezielen,

en dan blijkt het, dat het vermogen om te onderscheiden tusschen hetgeen belangrijk en nietig is, bij het Nederlandsche volk niet te eenemale verloren is gegaan. Aan wat sentimentaliteit ligt ook nu een deel onzer natie ziek en groote woorden kan men ook nu nog dagelijks hooren; maar daartegen doen zich toch meer en meer krachtige stemmen gelden, en met het beschamend voorbeeld van onzen Zuidafrikaanschen stamgenoot voor oogen, zullen wij ook wel ons best blijven doen onze geestelijke gezondheid te herstellen en weer wat meer evenwicht te brengen tusschen ons verstand en ons gevoel. En van verfrausching kan bij ons nauwelijks meer sprake zijn. Dat behoort, behalve in enkele semi-aristocratische of modieus litteraire kringen, tot het verleden.

Zelfs een zeker gevoel van eigenwaarde, dat nog in het midden der negentiende eeuw maar al te zeer ontbrak, begint zich allengs bij de toongevers onzer maatschappij te openbaren. Wij zijn ook meer en meer beginnen te gevoelen, dat in onze taal onze kracht en onze zelfstandigheid gelegen is, en dat, wie onze taal spreekt, ons nader staat en meer onze genegenheid verdient dan eenig ander van gelijke waarde. Daarbij hechten wij niet meer zooals vroeger aan een conventioneel Nederlandsch van een engeren, meer bepaald Hollandschen, kring. Ook wat van dat zoogenaamd uitsluitend beschaafd Nederlandsch afwijkt erkennen wij als onze taal, zonder het als vroeger nuffig en pedant te minachten. Zoover als het eenmaal komen moet, is het weliswaar daarmee nog lang niet gekomen: er zijn nog duizenden beschaafd geachte, maar in dezen al zeer bekrompen Hollanders, die voor den Vlaamschen of Brabantschen tongslag den neus optrekken en die het Afrikaansch-Hollandsch kinderachtige brabbeltaal noemen; maar daartegenover staan toch ook weer vele anderen — en zeker wel de groote meerderheid van hen, die zich met de studie van het wezen der taal hebben beziggehouden — die deze betrekkelijk kleine verschillen gemakkelijk over het hoofd zien, om in de eerste plaats te letten op de groote overeenkomst. Zij zullen, beseffende van hoe groot belang de vereeniging van alle Nederlandsch sprekenden is, met nadruk verklaren: liever een in ons oor onbeschaafd Nederlandsch,

dan een zuiver Engelsch of Fransch. Hebben wij, bewoners der provincie Holland, gelijk met ons Nederlandsch beschaafder te achten, dan dat van anderen, dan zal er van ons ook wel een taalbeschavende invloed uitgaan; maar is onze taalbeschaving de echte niet, dan zullen ook wij van onze stamgenooten in en buiten Nederland nog veel te leeren hebben en het zeker ook doen.

Ik ontveins het mij niet: wat ik dáár schreef moge in theorie door de woordvoerders op taalgebied worden aangenomen, het groote publiek is er nog niet van doordrongen en brengt het ook lang niet altijd in praktijk. Maar het begint toch al beter te worden en moet dat ook, willen wij de gunstige gelegenheid, die er nu voor ons bestaat, om onze taal tot eene wereldtaal, onze letterkunde tot eene wereldliteratuur te maken, ons niet laten ontglippen. De berenhuid moeten wij aankopen ook vóór de beer geschoten is, op gevaar af, dat het weggesmeten geld kan zijn, om niet door andere kooplustigen te worden verdrongen; en ons geloof in de juistheid van het doodelijk schot geeft ons op de twijfelaars een voorsprong. Al wat wij vermogen, moet door ons gedaan worden, om te verhinderen, dat de nieuwe wereldstaat, die in wording is, eene andere taal tot de zijne maakt, dan ons Nederlandsch; en doen wij dat niet, dan zijn wij eene eigene taal niet langer waard.

Dat wij daarmee een ijdel werk zouden ondernemen, behoeft niemand te vreezen. Onbekendheid met de Zuidafrikaansche toestanden en onjuiste voorstellingen van Engelsche of Engelschgezinde zijde mogen de oorzaak zijn, dat menigeen mijne bewering nog met een ongeloofigen glimlach zal begroeten en mij voor een chauvinist zal aanzien.... wie wat meer vertrouwd is met hetgeen er in Zuid-Afrika omgaat, weet beter. Hij weet, dat daar onder de echte Boeren het Afrikaansch-Hollandsch de eenige spreektaal is in het gezin en dat de afkeer, die sommigen van onze Nederlandsche schrijftaal openbaren, alleen het uitvloeisel is van hun nog niet geheel uitgeroeid wantrouwen tegen de Nederlandsche immigranten en van de pedanterie, waarmee deze zich het brevet van taalzuiverheid hebben aangematigd. Zijn wij een-

maal zelf wat vrijzinniger geworden en hebben wij dat wantrouwen geheel overwonnen, dan is er groote kans, dat ons Nederlandsch het daar wint. Eere onzen Nederlandschen vrienden, zooals COSTER en DE JONGE, die er hun leven voor veil hadden, aan de Boeren te toonen, dat wij hun vertrouwen waardig zijn! De heldendood van deze mannen en de moed van andere Nederlanders, die naast hen stonden in den strijd voor de onafhankelijkheid van Zuid-Afrika, zal den Boeren een welsprekend getuigenis blijven van onze oprechte genegeheid voor onze stamgenooten in Zuid-Afrika; en wat er nog voor tegenzin tegen het Hooghollandsch bij een deel der Boeren bestaat, zal voor ingenomenheid plaats maken. Als de oorlog voorbij is, zal de, al te late, opening onzer hoogeschole voor Zuidafrikaansche studenten er krachtig toe medewerken, totdat ook de Zuidafrikaansche Republieken hare eigene hoogeschole zullen doen verrijzen.

Dat de eigenlijke Hollandsch-Afrikaansche spreektaal ooit de heerschende schrijftaal in Zuid-Afrika zou kunnen worden, is hoogst onwaarschijnlijk. Zij is daartoe te arm, en gelijkt daartoe te veel op de taal der Hottentotten; zij wijkt daartoe te veel af van de bijbel- en kanseltaal. Ook moet iedere natuurlijke, welgezinde poging om haar te verrijken en te veredelen op aansluiting bij ons Nederlandsch neerkomen, ten minste op den duur. Dat haar krachtigste en talentrijkste voorstander, DU TOIT, nu aan de zijde der Engelschen staat, is eensdeels een bewijs voor den geringen aanhang, dien deze spreektaalbeweging vond en voor haar weinig vaderlandslievend karakter, andersdeels eene kans te meer voor de overwinning van het Nederlandsch, vooral omdat zij, die dáárvor met woord en pen het meest hebben gestreden (de in Zuid-Afrika gevestigde Nederlanders), nu ook met de wapens in de hand als bondgenooten der Boeren hun leven wagen.

Wij hier te lande moeten echter krachtig de pogingen steunen van hen, die in Zuid-Afrika daarvoor ijveren; want, vergeten wij het niet: het Afrikaansch-Hollandsch is ook de taal der naturellen, die door de Boeren nog maar voor „schepsels” worden aangezien en voor wie zij in hunne treinen afzonderlijke Kafferwagens hebben ingericht. Daarom zal de toenemende

beschaving in Zuid-Afrika eene andere taal wenschen, dan die Afrikaansch-Hollandsche spreektaal, en al komt het Nederlandsch daarvoor in de eerste plaats in aanmerking, het Engelsch is niet eene taal, die de Boeren nog moeten aanleeren. Vóór het uitbreken van den oorlog konden de Boeren nog met wantrouwen aanzien wie Nederlandsch kende, maar Engelsch sprak; na den oorlog, als de vrees voor Engelschen invloed zal geweken zijn — ten minste indien hun ideaal, de Engelschen uit Zuid-Afrika te verdrijven, zal verwezenlijkt zijn — zou het op zichzelf onschuldige Engelsch misschien weer eenige kans kunnen krijgen, de taal van Zuid-Afrika te worden, zooals het dat van Noord-Amerika geworden is.

Daartegen moet worden gewaakt. De negen of tien millioen Nederlanders in Europa, en daaronder niet het minst de Nederlanders in België, die reeds zooveel meer dan wij voor hunne taal hebben overgehad, zullen best in staat zijn daartegen te waken, als zij ten minste genoeg idealisme en genoeg werkracht bezitten. Nog altijd overtreffen wij de Boeren verre in getal en in intellectueele krachten. Zijn wij ook in Europa niet in staat, het zwaard voor hen te trekken, met wat wij zelf bezitten kunnen wij hen reeds nu, maar vooral later, helpen. En is maar eenmaal het Nederlandsch de staatstaal van dien nieuwen Zuidafrikaanschen Statenbond, dan is de toekomst van onze taal verzekerd, dan wordt zij weer eene wereldtaal.

Laten wij, Nederlanders, wel bedenken, wat dat beteekent voor de veelzijdigheid van onze geestelijke ontwikkeling, die dan ook van Zuid-Afrika uit kan worden gevoed, en voor den geestelijken invloed, dien onze stam dan op geheel de wereld kan oefenen, ook zonder eene vreemde taal te schrijven, waarin de beste polyglot zich toch altijd maar gebrekkig weet uit te drukken. Want dan zullen ook de andere volken onze taal gaan leeren, om te kunnen lezen wat wij schrijven.

En bedenken wij verder, dat het de taal is, die de natiën verbindt. Gaat in Zuid-Afrika onze taal verloren, dan gaat geheel Zuid-Afrika, met al wat het ons op allerlei gebied kan geven, verloren voor ons. Dan zal het hoogstens voor ons

worden, wat Noord-Amerika nu voor ons is, een bevriende staat weliswaar, maar niet meer het tooneel, waarop de Nederlandsche stam zijne roemrijke geschiedenis voortzet.

Het schein mij geen nutteloos werk, bovenstaande denkbeelden onder de aandacht mijner landgenooten te brengen. Van de juistheid er van houd ik mij overtuigd, maar ik vergeet niet, dat ieder mensch geneigd is voor waar te houden, wat hij gelooft, en dat ook mijn geloof eene hersenschim zou kunnen blijken. In veler oogen zal het dat nu reeds zijn, en alleen de tijd zal het volledig bewijs kunnen leveren van de waarheid of onjuistheid mijner voorstelling. Doch zelfs al mocht ik mij verheugd hebben in een schoon droombeeld, dan nog zou ik mogen meenen, geen geheel onvruchtbaar werk te hebben gedaan met dat ook aan anderen voor te spiegelen: want aan zijne idealen ontleent een volk zijne kracht, en een gerechtvaardigd bewustzijn van kracht is voor een volk eene levensvoorwaarde.

AMSTERDAM,
31 October 1899.

J. TE WINKEL.
